

Tisková zpráva o jednání soudu

Městský soud v Praze dnes při jednání ve věci sp. zn. 14 A 41/2020 vyhověl návrhu na zrušení mimořádných opatření Ministerstva zdravotnictví vydaných v souvislosti s výskytem onemocnění COVID-19 v České republice. Konkrétně zrušil mimořádná opatření Ministerstva zdravotnictví ze dne 17. 4. 2020 a ze dne 26. 3. 2020 o omezení maloobchodního prodeje a mimořádná opatření Ministerstva zdravotnictví ze dne 15. 4. 2020 a ze dne 23. 3. 2020 omezující volný pohyb osob. Soud shledal, že vydáním těchto opatření Ministerstvo zdravotnictví překročilo meze svojí působnosti.

Soud je plně srozuměn se skutečností, že aktuální situace panující v České republice se naprosto vymyká normálu a nechce jakkoli zlehčovat hrozby, které z nastalé zdravotní pandemie plynou pro stát a jeho obyvatele. Soud plně respektuje, že byl vládou vyhlášen nouzový stav, jakož i důvody, pro které byl vyhlášen. Soud však nemohl pominout, že napadená opatření představují svým rozsahem dosud bezprecedentní omezení základních práv, zejména svobody pohybu a svobody podnikání.

Soud přitom považoval za stěžejní, že český právní řád vymezuje pravidla jednání v situacích, kdy jsou ohroženy základní podmínky existence státu či život a zdraví jeho obyvatel, a je potřeba vytvořit právní podmínky pro návrat systému do původního žádoucího stavu. A takto také právní řád presumuje možnost omezit základní lidská práva a svobody. Jestliže neplatí, že vyhlášení nouzového stavu automaticky znamená omezení základních práv a svobod, je nezbytné, aby orgány veřejné moci lpěly na pravidlech, která určují chování jednotlivých aktérů při mimořádných stavech. Pouze tak bude zajištěno, že při ohrožení státu a jeho obyvatel bude v maximální možné míře zachován též právní stát. Nelze brát ze zřetele, že jakákoli krize značného rozsahu může mít negativní dopad nejenom na zdraví obyvatel či hospodářství státu, nýbrž může negativně zasáhnout též podobu státu jako státu právního a demokratického.

Omezení základních práv tedy musí být i při mimořádných stavech přijímána právem předvídaným způsobem a zároveň musí širě jejich omezení odpovídat ústavní ochraně podstaty těchto práv a svobod (viz čl. 4 odst. 4 Listiny, dle něhož při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu). A soud shledal, že v daném případě nebyla dodržena již prvá uvedená podmínka.

Právní řád omezení základních práv a svobod v době nouzového stavu předjímá v čl. 6 ústavního zákona o bezpečnosti ČR a § 5 a 6 krizového zákona. Z těchto ustanovení vyplývá, že možností omezení základních práv a svobod za trvání nouzového stavu nebo stavu ohrožení státu disponuje především vláda. A zákon nepřipouští delegování této pravomoci na kohokoliv jiného, tj. ani na členy vlády.

Nyní nápadná opatření obecné povahy však nebyla vydána v předvídaném režimu dle krizového zákona, nýbrž dle zákona o ochraně veřejného zdraví. Ten sice vymezuje přehled mimořádných opatření, která je oprávněn nařídít příslušný orgán ochrany veřejného zdraví při vzniklé epidemii nebo při nebezpečí jejího vzniku, soud ale dospěl k závěru, že s ohledem na vyhlášení nouzového stavu byla oprávněna omezit základní práva a svobody v natolik masivní míře pouze a jen vláda.

Vyhlášením nouzového stavu vláda „přepnula“ právní režim do speciální podoby, přičemž bylo povinností všech orgánů výkonné moci tuto okolnost zohlednit ve svém rozhodování. Jakkoli totiž obecně Ministerstvo zdravotnictví disponovalo a disponuje pravomocí přijímat mimořádná opatření pro zvládnutí epidemie, v případě vyhlášení nouzového stavu vláda demonstruje, že nastalý problém dosahuje takové úrovně, že k jeho řešení nepostačí standardní procedury předvídané obecnými zákony. A za této situace nastupuje speciální pravomoc vlády prostřednictvím krizových opatření omezit základní lidská práva a svobody, neboť se předpokládá, že pouze nikoli nevýznamné omezení těchto práv může vést ke zvládnutí krizové situace. V opačném případě by zmizel rozdíl mezi výjimečným a normálním stavem, neboť způsob odpovědi na výjimečnou situaci by byl zcela standardní.

Pokud tedy vyhlášením nouzového stavu vláda deklarovala, že běžné právní prostředky nestačí na zvládnutí nastalé krizové situace, bylo pak na místě aplikovat mimořádná krizová opatření, jejichž přijetí je předvídáno krizovým zákonem a jež umožňují vládě zásadním způsobem omezit základní práva a svobody obyvatel. Opačný výklad by bezdůvodně koncentroval moc do rukou jednoho správního orgánu, čímž by potencionálně mohl být narušen princip fungování právního a demokratického státu, včetně dělby moci ve státě (soud však vylučuje, že by za tímto účelem byla vydávána nyní napadené opatření obecné povahy, respektive z okolností jejich vydání nelze toto riziko jakkoli dovodit). Již ústavní zákon o bezpečnosti dává vládě velmi neobvyklý instrument, svoji povahou naprosto mimořádný, kdy jako výkonná moc může, bez jakéhokoli předchozího vlivu moci zákonodárné, zásadním způsobem omezit základní práva. Soud však musí odmítnout, aby takovouto pravomocí, mající značný a v nedávné historii neporovnatelný dopad, disponovalo pouze jedno ministerstvo.

Soud pouze okrajem poznamenává, že vláda si své role při nouzovém stavu nejprve byla vědoma, neboť přijala krizová opatření obdobného obsahu ve formě, jež předjímá ústavní zákon o bezpečnosti a krizový zákon. Z jakého důvodu však následně tento správný postup opustila, soudu není zřejmé, respektive tento její postup není nikterak právně obhajitelný.

Soud tedy uzavírá, že s ohledem na skutečnost, že napadená mimořádná opatření v nikoli malé míře zasáhla do základních práv a svobod, a že odpůrce nedisponoval dostatečnou věcnou působností k jejich vydání, soud návrhu navrhovatele vyhověl a napadená opatření obecné povahy pro nezákonnost zrušil. Soud je srozuměn se skutečností, že rovněž pro výkonnou moc obecně byla nastalá situace výjimečnou, a to též z hlediska práva, neboť v minulosti nečelila takovému nebezpečí ohrožujícímu zdraví obyvatel. Proto také (a i s ohledem na absenci jakékoli relevantní judikatury) mohl být odpůrce přesvědčen o správnosti svého postupu. A soud nemínil nikterak rozporovat, že jím uplatněný postup se jevil (a jeví) z hlediska zvládnutí nastalé hrozby efektivní. Efektivita však není měřítkem zákonnosti a účel nesvětí prostředky.

Soud napadená opatření obecné povahy zrušil ke dni 27. 4. 2020 (do této doby tak zůstávají stále v platnosti). Vláda bude mít do této doby možnost vydat obdobná krizová opatření zákonným způsobem, tj. formou opatření přijatých vládou a nikoli odpůrcem. Takto soud postupoval s ohledem na fakt, že si je vědom účelu, pro který byla předmětná omezení základních práv a svobod přijata. Jestliže tedy orgány veřejné moci setrvávají na názoru, že je nezbytné přijmout obdobná omezení dotčených základních práv a svobod, mají možnost ještě před uvedeným datem a zrušením nyní platných opatření obecné povahy postupovat tak, aby byly nadále

chráněny jimi zdůrazňované hodnoty, především život a zdraví obyvatel, a zároveň byla dodržena zákonná pravidla pro omezení základních práv při mimořádných stavech.

Jestliže soud shledal, že Ministerstvo zdravotnictví při vydání napadených opatření obecné překročilo svoji věcnou působnost a jednalo ultra vires, nezabýval se další argumentací navrhovatele týkající se přezkoumatelnosti napadených opatření obecné povahy a přiměřenosti omezení základních práv a svobod.